

«проектирование — научно-технический продукт (инновация) — рынок». Инновационный процесс, реализуемый в рамках этих схем жизненного цикла инноваций и достигающий своего финального этапа коммерциализации, становится бизнес-процессом, а не просто процессом.

Список литературы

1. Sadyrova, Mansia; Yusupov, Kuanish; Imanbekova, Bibigul (2021): Innovation processes in Kazakhstan: Development factors, Journal of Innovation and Entrepreneurship, ISSN 2192-5372, Springer, Heidelberg, Vol. 10, Iss. 1, pp. 1-13, <https://doi.org/10.1186/s13731-021-00183-3>
2. Рахимова Сауле Абайбековна Управление инновациями и инновационными процессами // Вестник ОмГУ. Серия: Экономика. 2013. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/upravlenie-innovatsiyami-i-innovatsionnymi-protsessami>.
3. Щетинина Кристина Васильевна, Пономаренко Татьяна Владимировна Государственное регулирование отраслей цветной металлургии в Республике Казахстан и России // УЭКС. 2017. №5 (99). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/gosudarstvennoe-regulirovanie-otrasley-tsvetnoy-metallurgii-v-respublike-kazahstan-i-rossii>
4. Аубакирова Г.М., Исатаева Ф.М., Куатова А.С. Цифровизация промышленных предприятий Казахстана: потенциальные возможности и перспективы // Вопросы инновационной экономики. – 2020. – Том 10. – № 4. – С. 2251-2268. – doi: 10.18334/vines.10.4.111211.
5. Евразийская группа. (2022). Отчет о устойчивом развитии 2022. [https://www.erg.kz/files/redesign/report_cards/1040006195652664aeda28d9.28434470/file/ERG%20SDR%202022%20\(RUS\).pdf](https://www.erg.kz/files/redesign/report_cards/1040006195652664aeda28d9.28434470/file/ERG%20SDR%202022%20(RUS).pdf)
6. Внедрение новых технологий на Актюбинском заводе ферросплавов. (2022). Внедрение новых технологий на Актюбинском заводе ферросплавов. <https://www.vnedra.ru/novosti/aktyubinskij-zavod-ferrosplavov-do-konca-2022-goda-zavershit-modernizaciyu-czechov-rabotayushhih-s-momenta-vvoda-predpriyatiya-13976/>
7. Kcell. (2023). Промышленность РК в кооперации с Кселл переходит к Индустрии 4.0. <https://investors.kcell.kz/?p=3004>

ГТАХА 06.52.13

А.Е.Аманбаева, А.О. Мусабекова, А.З.Стыбаева
Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қ.
akgul.amanbayeva@mail.ru

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ ЖОЛЫ: ПРОБЛЕМАЛАРЫ МЕН БОЛАШАҒЫ

Әлемдік экономика қазіргі таңда үлкен өзгерістерге ұшырауда. Жаһандану процесі, технологиялық жаңалықтар, пандемиялар және экологиялық мәселелер мемлекеттердің экономикалық даму бағытына айтарлықтай ықпал етуде. Әсіресе, дамушы мемлекеттер бұл өзгерістерге бейімделу үшін жаңа стратегиялар мен саясаттарды енгізуге мәжбүр. Қазақстан экономикасы да әлемдік нарықтағы жағдайларға тәуелді, сондықтан елдің ішкі және сыртқы экономикалық саясаты үздіксіз өзгеріп отырады. Қазақстанның экономикалық дамуы ХХ ғасырдың соңында тәуелсіздік алғаннан бері күрделі реформалар мен жаңа экономикалық саясат негізінде дамып келеді. Әуел бастағы экономикалық бағыт кеңестік жоспарлы экономикадан нарықтық қатынастарға көшуге негізделсе, бүгінде экономиканы әртараптандыру, индустриализация, цифрландыру және жасыл экономикаға бейімделу маңызды мәселелердің бірі болып отыр. Қазақстан үшін экономикалық даму бірнеше факторлармен анықталады:

1. Табиғи ресурстарға байлығы – ел экономикасының негізгі тірегі болғанымен, ұзақ мерзімді тұрақтылық үшін әртараптандыру қажет.
2. Инновация және технологиялар – ғаламдық экономикадағы өзгерістерге бейімделу үшін технологиялық жаңғыртулар енгізу маңызды.
3. Әлеуметтік мәселелер – жұмыссыздық, кедейшілік және әлеуметтік теңсіздік мәселелері ел экономикасының тұрақтылығына әсер етеді.

4. Халықаралық интеграция – жаһандық нарыққа ену және сыртқы сауда Қазақстан экономикасының дамуына үлкен әсер ететін факторлардың бірі.

1. Қазақстан экономикасының Қазақстан экономикасы бірнеше тарихи кезеңдерден өтті. Әр кезеңдегі экономикалық саясат пен өзгерістер елдің қазіргі жағдайына үлкен ықпал етті. Кеңестік кезеңдегі экономикалық модель Қазақстан экономикасының дамуы ХХ ғасырдың басында КСРО құрамында болған кезде басталды. Кеңес Одағы кезінде Қазақстан жоспарлы экономика аясында дамыды, яғни мемлекеттік жоспарлауға негізделген жүйе болды. Елдің өнеркәсіптік секторы, әсіресе ауыр өнеркәсіп, КСРО-ның өнеркәсіптік кешеніне интеграцияланған еді. Мұнай, газ, металлургия, ауыл шаруашылығы өнімдері елдің негізгі өндірістік салаларына айналды. Алайда бұл кезеңде Қазақстанның экономикасы негізгі өндірістік салаларға ғана негізделіп, инновациялық дамудан артта қалды. Кеңес Одағының құлдырауымен жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға көшу қажеттілігі туындады. 1991 жылы Қазақстан тәуелсіздігін алғаннан кейін, кеңестік жүйенің күйреуімен бірге елде экономикалық құлдырау басталды. Өндіріс көлемі төмендеді, жұмыссыздық деңгейі жоғарылады, және инфляция айтарлықтай өсті. Тәуелсіздік жылдарындағы экономикалық реформалар 1991 жылы Қазақстан тәуелсіздік алып, өз экономикасын қалыптастыруға кірісті. Алғашқы жылдарда елдің алдында ауыр экономикалық дағдарыс тұрды. Кеңес Одағынан қалған жоспарлы экономика тиімді жұмыс істемей, инфляция шарықтап, өндіріс тоқырауға ұшырады. Мұндай жағдайда Қазақстан Үкіметі нарықтық экономикаға көшуге бағытталған реформаларды бастады. 1990-шы жылдардың басында Қазақстанда жекешелендіру процестері жүргізілді. Мемлекеттік кәсіпорындар жеке меншікке беріліп, нарықтық қатынастар енгізіле бастады. Бұл реформалар елдегі экономикалық құрылымды өзгертті, бірақ ауыр кезеңдер де болды. Жекешелендіру барысында көптеген мемлекеттік активтер тиімсіз басқаруға ұшырады, ал инфляция мен жұмыссыздық деңгейі айтарлықтай өсті. 1990 жылдардағы экономикалық реформалардың тағы бір маңызды аспектісі – шетелдік инвестицияларды тарту болды. Қазақстан шетелдік инвесторлар үшін тартымды нарық ретінде танылды, әсіресе мұнай және газ саласында ірі халықаралық компаниялармен серіктестік орнатылды. Бұл елдің экономикалық дамуына белгілі бір дәрежеде серпін берді [1]. 1990-шы жылдардағы дағдарыс және қалыпқа келу жолдары 1990 жылдардың ортасында Қазақстан экономикасы ең ауыр дағдарыс кезеңін бастан кешірді. Өндірістік құлдырау, инфляцияның жоғары деңгейі және халықтың өмір сүру деңгейінің төмендеуі экономикалық тұрақсыздыққа әкелді. Алайда, сол жылдары Қазақстан Үкіметі макроэкономикалық тұрақтылықты қалпына келтіру үшін бірқатар реформалар жүргізді. 1994-1995 жылдары Қазақстан Халықаралық валюта қорының қолдауымен экономикалық тұрақтандыру бағдарламасын қабылдады. Бағдарлама инфляцияны төмендетуге, мемлекеттік бюджет тапшылығын қысқартуға және валюталық нарықты тұрақтандыруға бағытталды. Бұл реформалар экономикалық тұрақтылықтың алғашқы қадамдарын қамтамасыз етті. 1997 жылы Қазақстан өзінің ұзақ мерзімді экономикалық дамуының «Қазақстан-2030» стратегиясын жариялады. Бұл стратегияның басты мақсаты – экономиканы әртараптандыру, тұрақты өсімді қамтамасыз ету және халықтың әл-ауқатын жақсарту болды. Аталған стратегия аясында елдің экономикасы біртіндеп қалпына келіп, тұрақты өсім траекториясына өтті [2]. Мұнай және газ секторының маңыздылығы. Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстанның экономикалық дамуының басты драйвері мұнай және газ секторы болды. Каспий теңізіндегі ірі мұнай кен орындарының ашылуы мен оларды игеру ел экономикасына шетелдік инвестицияларды тартудың негізі болды. «Теңіз», «Қашаған», «Қарашығанақ» сияқты ірі мұнай кен орындары Қазақстанның әлемдік мұнай нарығындағы позициясын нығайтты [3]. Мұнай мен газ экспорты елдің ішкі жалпы өнімінің (ІЖӨ) айтарлықтай бөлігін құрайды, бұл Қазақстанды әлемдегі мұнай өндіруші елдердің қатарына қосады. Алайда, мұнайға тәуелділік елдің экономикалық тұрақтылығына қауіп төндіруі мүмкін. Мұнай бағасының құбылмалылығы экономикалық өсімнің тұрақсыздығына және бюджет кірістерінің ауытқуына алып келеді. Сондықтан мұнай мен газ секторын әртараптандыру және баламалы салаларды дамыту өзекті болып қала береді.

Қазақстан экономикасының қазіргі жағдайы. Экономиканың негізгі секторлары Қазақстанның экономикалық құрылымы шикізаттық секторға негізделген, оның ішінде мұнай, газ, металлургия және ауыл шаруашылығы салалары маңызды орын алады. Мұнай мен газ секторы елдің экономикасының негізі болып табылады, ал металлургия мен ауыл шаруашылығы экономиканың әртараптандыруына үлес қосады. Экономикалық өсім және даму көрсеткіштері соңғы жылдары Қазақстанның экономикалық өсуі 4-5% деңгейінде болды, бұл әлемдік нарықтағы шикізат бағаларына тікелей байланысты. Экономикалық даму көрсеткіштері негізінен инвестициялар, экспорттық әлеует және ішкі тұтыну динамикасына әсер етеді. Мемлекеттік бағдарламалар мен реформалар Қазақстанның

«Қазақстан-2050» стратегиясы аясында елдің экономикалық саясаты инновацияларға, цифрландыруға және өндірістің тиімділігін арттыруға бағытталған. Мемлекеттік бағдарламалар, мысалы, индустриалды-инновациялық даму бағдарламалары, елдің өндірістік секторын жаңғыртуға және бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ықпал етуде.

Экономиканың басты проблемалары Қазақстан экономикасының шикізаттық тәуелділігі экономикалық тұрақтылыққа қауіп төндіреді. Экспорттық түсімдердің басым бөлігі мұнай мен газдан түскендіктен, шикізат нарығындағы өзгерістер ел экономикасына теріс әсер етуі мүмкін.

Әлеуметтік теңсіздік және жұмыссыздық. Жұмыссыздық деңгейі, әсіресе ауылдық жерлерде, әлі де жоғары. Экономикалық өсім халықтың барлық қабаттарына бірдей әсер етпейді, бұл әлеуметтік теңсіздік мәселесін туындатады. Инфрақұрылымның әлсіздігі Қазақстандағы инфрақұрылым мәселелері экономикалық дамуға кедергі келтіруде. Жолдар, көлік жүйелері және энергетикалық инфрақұрылымның дамымауы аймақтардың интеграциясына және экономиканың жалпы тиімділігіне теріс әсер етеді. Инновациялардың баяу енуі Қазақстанның ғылыми-технологиялық әлеуеті жеткіліксіз, бұл елдің бәсекеге қабілеттілігін төмендетеді. Инновацияларды енгізу және ғылыми зерттеулерге инвестиция салу арқылы Қазақстан экономикасын жаңғырту қажет.

Экономикалық дамуды ынталандыру жолдары. Экономикалық дамуды ынталандыру – кез келген мемлекет үшін стратегиялық маңызы зор. Қазақстанның экономикалық дамуын қамтамасыз ету үшін бірқатар шаралар қабылдануы қажет. Бұл бөлімде экономиканы әртараптандыру, инновацияларды дамыту, ауыл шаруашылығын реформалау, кадрлық саясатты жетілдіру және инфрақұрылымды жаңғырту сияқты негізгі бағыттар қарастырылады.

Экономиканы әртараптандыру Қазақстан экономикасының шикізаттық тәуелділігі ұзақ мерзімді экономикалық тұрақтылыққа қауіп төндіреді. Мұнай мен газ секторының доминантты рөлі, әлемдік нарықтағы шикізат бағаларының тұрақсыздығы, сондай-ақ шикізат өнімдерінің бағасының төмендеуі елдің экономикалық қауіпсіздігіне нұқсан келтіреді. Сондықтан экономиканы әртараптандыру – Қазақстанның дамуы үшін маңызды міндет. Жаңа салаларды дамыту Қазақстанға ауыл шаруашылығы, туризм, ақпараттық технологиялар, және өңдеу өнеркәсібі сынды жаңа салаларды дамыту қажет. Мысалы, ауыл шаруашылығында экологиялық таза өнімдер өндіруге бағытталған жобаларды іске асыру арқылы экспортты көбейтуге болады. Туризмді дамыту үшін тарихи және мәдени ескерткіштерді насихаттау, туристік инфрақұрылымды жақсарту, халықаралық туроператорлармен әріптестікті нығайту қажет.

Инвестицияларды тарту. Экономиканы әртараптандыру үшін жаңа салаларға инвестиция тарту – басты мәселе. Шетелдік және ішкі инвестицияларды тарту үшін Қазақстанда инвестициялық климатты жақсарту, мемлекеттік қолдау бағдарламаларын енгізу, сондай-ақ кәсіпкерлікті дамыту шараларын іске асыру қажет. Инвестиция тарту үшін салықтық жеңілдіктер мен преференциялар беру, инвесторларға құқықтық қорғау қамтамасыз ету, нарықтық ақпаратпен қамтамасыз ету де маңызды.

Инновацияларды дамыту. Экономиканы жаңғырту және бәсекеге қабілеттілікті арттыру үшін инновацияларды дамыту қажет. Қазақстанның ғылыми-технологиялық әлеуетін көтеру, зерттеу және дамыту (R&D) саласындағы инвестицияларды көбейту, сондай-ақ заманауи технологияларды енгізу елдің экономикасын әртараптандыруға ықпал етеді.

Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар. Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстарды мемлекеттік деңгейде қолдау, университеттер мен ғылыми ұйымдардың арасындағы ынтымақтастықты нығайту, халықаралық ғылыми-зерттеу жобаларына қатысу – Қазақстанның ғылыми әлеуетін арттырудың маңызды жолдары.

Инновациялық кластерлер құру. Инновациялық кластерлер құру арқылы жаңа технологияларды өндіріске енгізу, стартаптарды қолдау және олардың бизнес-инкубаторлар арқылы дамуын қамтамасыз ету керек. Мысалы, Алматы мен Астанада IT-кластерлерді дамыту, еліміздің басқа да аймақтарында инновациялық шешімдерді іздеу үшін қажетті инфрақұрылымды қалыптастыру маңызды.

Ауыл шаруашылығын реформалау. Ауыл шаруашылығы – Қазақстан экономикасының маңызды секторы, бірақ оның әлеуеті толыққанды пайдаланылмай отыр. Ауыл шаруашылығын реформалау, заманауи технологияларды енгізу, суармалы жерлерді дамыту, агроөнеркәсіп кешенін жаңғырту – экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз етудің кілті болып табылады.

Заманауи технологиялар. Ауыл шаруашылығында заманауи технологияларды енгізу арқылы өнімділікті арттыру қажет. Мысалы, су ресурстарын тиімді пайдалану, өсімдіктерді қорғаудың биологиялық әдістерін қолдану, ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеудің жаңа технологияларын енгізу агросектордың дамуына оң әсерін тигізеді.

Агроөнеркәсіп кешенін дамыту. Агроөнеркәсіп кешенін дамыту үшін өндірушілер мен өңдеушілер арасындағы байланысты нығайту, кооперативтік қозғалысты қолдау, ауыл шаруашылығы өнімдерін экспорттау әлеуетін арттыру маңызды. Қазақстанның экологиялық таза өнімдерін шетелге экспорттау арқылы халықаралық нарықта бәсекеге қабілетті болуға мүмкіндік туындайды.

Кадрлық саясат және білім беру реформасы. Экономикалық дамудың маңызды факторы – білікті кадрлар. Білім беру жүйесін жаңғырту, кәсіптік білім беруді дамыту, жастарды кәсіпкерлікке ынталандыру – еліміздің экономикалық дамуын қолдаудың негізі.

Кәсіптік білім беру. Кәсіптік білім беру жүйесін жаңғырту, оқу орындарының индустриямен ынтымақтастығын нығайту, білікті мамандар даярлау – экономиканың әртүрлі секторлары үшін кадрлық тапшылықты жоюдың кілті. Жастарға арналған кәсіпкерлік курстары мен бағдарламаларын енгізу, стартап жобаларын қолдау және жастардың шығармашылық әлеуетін дамыту қажет.

Ғылым мен білімнің интеграциясы. Жоғары оқу орындары мен ғылыми ұйымдардың арасындағы интеграцияны арттыру, ғылыми-зерттеу жұмыстарын өндіріс қажеттіліктерімен байланыстыру, инжиниринг және ғылымның практикалық қолданбалы бағытын дамыту – білім беру саласының тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Инфрақұрылымды жаңғырту. Инфрақұрылым – экономикалық дамудың негізі. Қазақстанның инфрақұрылымын жаңғырту, көлік, энергетика, байланыс және әлеуметтік инфрақұрылымды дамыту – елдің экономикасының тиімділігіне ықпал етеді.

Көлік инфрақұрылымын дамыту. Көлік инфрақұрылымын дамыту, логистикалық жүйені жетілдіру, транзиттік әлеуетті арттыру – Қазақстанды халықаралық саудада бәсекеге қабілетті ету үшін маңызды. «Нұрлы Жол» бағдарламасы аясында көлік және логистика инфрақұрылымын дамыту елдің экономикалық өсімін ынталандырады.

Энергетикалық инфрақұрылым. Энергетикалық инфрақұрылымды жаңғырту, жаңартылатын энергия көздерін дамыту, электр желілерін заманауи талаптарға сай жаңарту – Қазақстанның энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің негізгі шарттары. Энергетикалық тиімділікті арттыру, экологиялық таза энергия көздеріне көшу – болашақ экономика үшін маңызды.

Қазақстанның халықаралық экономикалық қатынастары. Елдің экономикалық дамуына және жаһандық экономикадағы орнына үлкен әсер етеді. Бұл тарауда Қазақстанның халықаралық экономикалық байланыстары, сауда қатынастары, шетелдік инвестициялар мен халықаралық ұйымдармен ынтымақтастығы қарастырылады.

Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО) және оның маңызы. Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО) – Қазақстанның халықаралық экономикалық интеграциясының басты платформасы. 2015 жылы құрылған бұл одақ Қазақстан, Ресей, Беларусь, Армения және Қырғызстанды қамтиды. ЕАЭО аясында мемлекеттер арасындағы тауар, қызмет, капитал және жұмыс күшінің еркін қозғалысы қамтамасыз етілген [4].

АЭО Қазақстанның экономикалық дамуында бірқатар артықшылықтар береді:

- Сауда көлемін арттыру: ЕАЭО мүшелері арасындағы сауда көлемі артып, жаңа нарықтарға шығуға мүмкіндік береді.
- Инвестиция тарту: Интеграция экономикалық тұрақтылықты арттырып, шетелдік инвестицияларды тартуға ықпал етеді.
- Бірлескен жобалар: Интеграциялық процестер арқылы елдер бірлескен жобаларды жүзеге асырып, бәсекеге қабілеттілікті арттыру мүмкіндігіне ие болады.

Дүниежүзілік сауда ұйымы (ДСҰ) және оның рөлі Қазақстан 2015 жылы Дүниежүзілік сауда ұйымына (ДСҰ) мүше болды. Бұл ұйым халықаралық сауданың негізгі ережелерін бекітіп, сауда қатынастарын реттейді. ДСҰ-ға мүше болу Қазақстанның халықаралық нарықтарға интеграциялануына, сауда тарифтерін төмендетуге және сыртқы экономикалық саясатты жетілдіруге мүмкіндік берді. ДСҰ-ға кіру арқылы Қазақстан мынадай мүмкіндіктер алды:

- Сауда кедергілерін төмендету: ДСҰ мүшесі бола отырып, Қазақстан халықаралық саудадағы тарифтер мен кедергілерді төмендету бойынша міндеттемелер алды, бұл экспорттық әлеуетті арттырады.
- Сауда дауларын шешу механизмі: ДСҰ аясында мемлекеттер арасындағы сауда дауларын шешудің тиімді механизмдері бар, бұл Қазақстанға халықаралық нарықта өз мүдделерін қорғауға мүмкіндік береді.

- Халықаралық стандарттарға бейімделу: ДСҰ стандарттарына сәйкес экономиканы дамыту, өнімдердің сапасын арттыру, сондай-ақ бәсекеге қабілеттілікті көтеру Қазақстанның халықаралық деңгейдегі саудадағы позициясын нығайтады.

Шетелдік инвестициялар Қазақстанның экономикалық дамуы үшін шетелдік инвестициялар үлкен рөл атқарады. Елдің табиғи ресурстары мен стратегиялық орналасуы шетелдік инвесторлар үшін тартымды факторлар болып табылады. Инвестицияларды тарту үшін мемлекет инвестициялық климатты жақсарту, салықтық жеңілдіктер, құқықтық қорғау, инфрақұрылымды дамыту сияқты шараларды қабылдауда.

Инвестициялық климатты жақсарту. Инвестициялық климатты жақсарту үшін Қазақстанда әртүрлі реформалар жүргізілуде. Салық кодексін жаңарту, мемлекеттік сатып алулар жүйесін реформалау, кәсіпкерлік қызметті қолдау шараларын енгізу – шетелдік инвестицияларды тарту үшін маңызды. Мысалы, “Бәйтерек” холдингі, “Kazakh Invest” ұлттық компаниялары шетелдік инвесторларға қолдау көрсетіп, инвестициялық жобаларды іске асыруға көмектеседі.

Инвестициялық жобалар Қазақстанда шетелдік инвестициялар арқылы жүзеге асырылатын бірнеше ірі жобалар бар. Мысалы, Каспий теңізіндегі мұнай-газ жобалары, энергетикалық сектордағы жаңартылатын энергия көздерін дамыту жобалары, агроөнеркәсіптік кешеннің заманауи технологияларды енгізу жобалары. Бұл жобалар елдің экономикалық өсімін қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады.

Халықаралық ұйымдармен ынтымақтастық Қазақстан халықаралық ұйымдармен ынтымақтастығын белсенді түрде дамытып келеді. БҰҰ, ДСҰ, Халықаралық валюта қоры, Дүниежүзілік банк және басқа да ұйымдармен серіктестік елдің экономикалық дамуында маңызды рөл атқарады.

БҰҰ және оның бағдарламалары Қазақстан БҰҰ-ның тұрақты дамуы мақсаттарына қол жеткізуге, кедейлікпен күресуге, білім беру мен денсаулық сақтау салаларын дамытуға бағытталған бағдарламаларын іске асыруда. БҰҰ-ның Қазақстандағы даму бағдарламалары, әсіресе әлеуметтік және экологиялық мәселелер бойынша жобалар, елдің экономикалық және әлеуметтік дамуына ықпал етеді [5].

Халықаралық қаржы ұйымдары. Халықаралық қаржы ұйымдары, мысалы, Дүниежүзілік банк және Халықаралық валюта қоры, Қазақстанға экономикалық реформаларды жүзеге асыруда қаржылық және консультациялық көмек көрсетеді. Олар еліміздің экономикалық тұрақтылығын қамтамасыз ету, бюджеттік саясатты жетілдіру, инфрақұрылымды дамыту бойынша жобаларды қаржыландыруда маңызды рөл атқарады.

Қазақстан экономикасының болашағы Қазақстан экономикасының болашағы бірқатар ішкі және сыртқы факторларға байланысты. Елдің экономикалық дамуын қамтамасыз ету үшін стратегиялық бағыттарды дұрыс таңдау, инновацияларды енгізу, халықаралық нарықта бәсекеге қабілеттілікті арттыру – маңызды мәселелер.

Технологиялық жаңғыру Қазақстан экономикасының болашағы технологиялық жаңғыруға байланысты. Заманауи технологияларды енгізу, цифрландыру, автоматтандыру мен роботизация процестері экономиканың тиімділігін арттырады. Ақпараттық технологиялар, жасанды интеллект, big data, интернет заттары (IoT) сынды инновациялық шешімдер экономиканы жаңа деңгейге көтереді.

Цифрлық экономика Цифрлық экономика – Қазақстанның экономикалық болашағының негізі. Цифрлық платформаларды дамыту, электрондық коммерцияны қолдау, IT-секторды дамыту, мемлекеттік қызметтерді цифрландыру – цифрлық экономиканың негізгі бағыттары. Бұл шаралар бизнестің тиімділігін арттырып, халықтың өмір сүру деңгейін жоғарылатуға ықпал етеді [6].

Экологиялық тұрақтылық. Экологиялық тұрақтылық – Қазақстанның болашағы үшін маңызды аспект. Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану, экологиялық таза технологияларды енгізу, жаңартылатын энергия көздерін дамыту – экологиялық мәселелерді шешудің негізі.

Жаңартылатын энергия көздері. Қазақстанның энергетикалық стратегиясында жаңартылатын энергия көздерін дамытуға ерекше назар аударылуда. 2030 жылға дейін жаңартылатын энергия көздерінің үлесін 30%-ға жеткізу жоспарлануда. Бұл, әсіресе, экологиялық таза энергия өндірісін арттыру және энергия тиімділігін жоғарылату үшін маңызды.

Әлеуметтік саясат. Қазақстан экономикасының болашағы әлеуметтік саясатты жетілдірумен байланысты. Халықтың әл-ауқатын арттыру, кедейлікпен күрес, білім мен денсаулық сақтау салаларын дамыту – әлеуметтік тұрақтылықтың негізі.

Білім беру реформалары. Білім беру реформаларын іске асыру, кәсіби білім беру жүйесін жетілдіру, жастарды кәсіпкерлікке ынталандыру – елдің кадрлық әлеуетін арттырудың маңызды жолдары. Білім беру жүйесінде инновациялық әдістемелерді қолдану, оқу орындарын заманауи талаптарға сай жабдықтау – білікті мамандар даярлауға мүмкіндік береді.

Денсаулық сақтау. Денсаулық сақтау жүйесін дамыту, медициналық қызметтердің қолжетімділігін арттыру, халықтың денсаулығын сақтау – әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз етудің негізі. Қазақстан денсаулық сақтау жүйесінде заманауи технологияларды енгізу арқылы медициналық қызмет көрсету сапасын арттыруға бағытталған.

Жалпы, қорыта келе Қазақстанның экономикалық дамуының болашағы көптеген факторларға байланысты, бірақ негізгі бағыттардың дұрыс таңдалуы, стратегиялық жоспарлардың тиімді жүзеге асырылуы елдің әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартуға, халықтың әл-ауқатын арттыруға және экономиканың тұрақты өсімін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді [7]. Қазақстан халықаралық қоғамдастықта бәсекеге қабілетті ел ретінде танылу үшін ресурстық әлеуетін, адам капиталы мен инновацияларды тиімді пайдаланып, заманауи экономикалық талаптарға жауап беруге қабілетті болуы тиіс. Экономикалық даму – бұл тек экономиканың көрсеткіштерін ғана емес, сонымен қатар қоғамның әлеуметтік аспектілерін, экологиялық тұрақтылықты және мәдени-рухани құндылықтарды да қамтитын кешенді процесс. Қазақстан өз дамуында тұрақтылық пен жаңғырудың жолын таңдаса, келешегі жарқын болары сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. - “Қазақстан жолы”. – Астана: “Атамұра” баспасы, 2006. – 55 б.
2. Әубәкіров Я.А., Жатқанбаев Е.Б., және т.б. – “Экономикалық теория негіздері”. – Алматы: “Экономика” баспасы, 2010. – 81 б.
3. Нурланова Н.К. – “Экономика Республики Казахстан: Проблемы и перспективы развития”. – Алматы: “Ғылым” баспасы, 2009. – 12 б.
4. Тұрсынғалиева Д.А., Сулейменова Г.Т. – “Қазақстанның халықаралық экономикалық қатынастары”. – Алматы: “Дәуір” баспасы, 2015. – 61 б.
5. Жатқанбаев Е.Б. – “Қазақстан экономикасын жаңғырту және оның тиімділігі”. – Алматы: “Экономика” баспасы, 2012. – 82 б.
6. Кенжеғали Сағадиев – “Қазақстан: Экономикалық реформалар және даму стратегиясы”. – Алматы: “Қазақ университеті” баспасы, 2011. - 26 б.
7. Досаев Е.Д. – “Мемлекеттік реттеу және Қазақстанның экономикалық дамуы”. – Алматы: “Экономика” баспасы, 2016. – 37 б.

ҒТАХА 06.73.02

А.Ж.Амангелді, Ж.К.Абдиразақова, А.О. Мусабекова
Е. А. Бөкетов атындағы Қарағанды зерттеу университеті,
Қазақстан Республикасы, Қарағанды қаласы,
zharasovna01@mail.ru, zanat6663@gmail.com

ЭКОНОМИКА САЛАЛАРЫНЫҢ ЦИФРЛАНДЫРЫЛУЫ: ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАЗІРГІ ЦИФРЛЫҚ ЭКОНОМИКАСЫ

Цифрландыру – қазіргі заманғы экономиканың ажырамас бөлігі. Бұл процесс экономиканың барлық салаларына әсер етіп, жаңа мүмкіндіктер мен сын-тегеуріндерді туындатады. Қазақстан үшін цифрлық экономикаға көшу – стратегиялық маңызды міндет. Бұл мақалада Қазақстанның қазіргі цифрлық экономикасы, оның дамыған елдермен салыстырмасы және цифрландырудың экономиканың түрлі салаларына әсері қарастырылады.

«Цифрлық» экономика мемлекеттік басқару жүйесін басқару үшін көптеген мүмкіндіктерді ұсынады. Қазіргі заманғы технологиялар адам факторын, оның сыбайлас жемқорлық пен қателіктерін азайтатын, салықтық және басқа да есептерді автоматтандырады, нақты жағдайды талдау негізінде шешім қабылдауды қамтамасыз ететін жоғарғы технологиялы цифрлық мемлекеттік басқару платформасын құруға мүмкіндік береді. Мемлекет азаматтық қоғамға өзінің жеке әлеуетін іске асыруға және өз өмірін басқаруға жаңа мүмкіндіктер беруі қажет. Осы мақсатқа жету үшін мемлекет мемлекеттік басқару жүйесін жаңғырту керек, электрондық үкіметтің қолайлығын қамтамасыз ету